

„Beszélő” sírkövek Székesen

Székes falu Marosvásárhelytől 12 km távolságra található északkeletre, a Dána-patak völgyében. 1876-ig Marossszék egyik kisközsége volt, ma közigazgatási szempontból Maros megyéhez tartozik és Nagyernye község részét képezi.

Az első – eddig fellelt – okirat, mely bizonyítottan a marossszéki Székessel kapcsolatos, 1451-ben keltezett.¹ A település hajdani székely lakói a templom cintermében temetkeztek. Ennek ma már semmi külső nyomát nem találjuk, mert a kopjafás sírjelölés nem volt időtálló, de a föld mélye gazdag temetkezési leletanyagot rejt. Bizonyíték erre az a tény is, hogy mikor az 1980-as évek elején a hívek vízelvezető árkot ástak a templom körül, emberi csontokat találtak.²

A templomok cintermében való temetkezést a bécsi udvar rendeletei szüntették meg, továbbá szabályozták az új temetők kimérésének módját is.³ A II. József által kiadott *Hauptsanitätsnormativ* – amely aztán a XIX. századi egészségügyi közigazgatás alapjául szolgált – kimondta, hogy minden településen új temetőket kell kimérni a lakóházaktól távol. A XVIII. század végén és XIX. század elején Erdély területén is sor került e rendelet végrehajtására.⁴

A székesi új református temető kimérése már a rendelet érvénybe lépése utáni néhány évben megtörtént. Okiratok igazolják azt, hogy a helyi reformátusok, akik a falu lakosságának túlnyomó többségét alkották és alkotják, már 1796-ban azt a temetőt használták, amelyet ma is használnak. Ezen kívül a XIX. században volt katolikus temető és köztemető is a faluban.⁵

A székesi református temető a falu északi határában található, az Ikland felől közelítő utas a temető mellett vezető úton jut be a település házai közé. A lejtős terepen kimért temetőrészt sűrű bozót veszi ma körül, de gondozottsága példaértékű. A XVIII. század végén állított néhány síremlék mellett nagyon sok a XIX. századi és XX. század eleji sírkő. Az 1900-as évek második felében készített márványbetétes műkösirok társaságában találunk 100–200 éves, sőt ennél régebbi homok- vagy terméskőből faragott sírjeleket, de vannak márványból vagy keményebb kőből készített, szabályos téglatest vagy obeliszk alakú síremlékek is. Az amatőr sírkőfaragók munkája jól megkülönböztethető a hivatasos faragómesterek munkáitól. Az egyszerű falusi embereknek általában homok- vagy terméskőből faragtatott a család amatőr faragókkal sírjelet. De előfordult az is, hogy a követ úgy, ahogy a természetben megtalálták, minden alakítás (vagy csekély alakítás után) nélkül írták meg, majd helyezték a sírra. Az egyházi előjárónak vagy a nagyobb birtokosoknak már keményebb kőből vagy márványból készítettet az egyházközség vagy a család síremléket, természetesen szakemberrel. A sírkövek ornamentikájából, díszítéséből kitűnik, hogy melyik esetben használt sablont a mester. A XIX. századból származó régi köveken a következő díszítőmotívumok a leggyakoribbak: kehely, búzakalász, 5-6-8 ágú csillag, szomorúfüz, fenyőfa, tulipán, szív, töviskoszorú, olajfaág, virág, falevelek, edény-

*Nagyernyei Szabó János kántortanító sírköve
Nemes Gyula felvételei*

Sírverssel ellátott síremlék

ből kinövő virágszál, ritkábban kereszt, esetleg az előbb felsoroltak kombinációja. A székesi református temető sírköveinek legnagyobb része csak az elhunyt nevét, születési és elhalálozási dátumát jelzi, de adatokban gazdagabb sírköveket is találunk.

A báró sófalvi Illyés család anyai ágon örökölte – több generáció után – a székesi gróf Bercsenyi család itteni birtokait. A szájhagyomány és Orbán Balázs szerint a Bercsenyi családnak saját kápolnája és ebben családi kriptája volt a falu délnyugati határában. A „legnagyobb székely” még látta az épület alapfalainak „némi csekély nyomait” és a szétszórt köveket, de mára ez nyomtalanul eltűnt. Ma már csak a domb neve – Kápolna-domb – őrzi emlékét.

A sófalvi Illyés család síremléke a református temetőben tekinthető meg. Egy szürke márványból készített, mind a négy oldalán feliratot tartalmazó sírjel, amelynek tetején terméskőből faragott szobor díszileg. A négy oldal felirata pedig a következőket adja az utókor tudtára:

1. oldal: A JÓ ANYA ILLETŐLEG NAGYANYA S. ILLYÉS JÁNOSNÉ EGERPATAKI KISS MÁRIA * 1788-BAN † 1863 JANUÁR 18-ÁN / SZERETETT UNOKÁJA S. ILLYÉS JÁNOS * 1841 OKTOBER 15-ÉN † 1844 MÁJUS 20-ÁN

2. oldal: A NŐI ERÉNY ÉS ANYAI JÓSÁG ESZMÉNYKÉPE SÓFALVI ILLYÉS ISTVÁNNÉ SOMBORI AMÁLIA SZÜL: 1816 JULIUS 16-ÁN MEGH: 1870 DECEMBER 19-ÉN

3. oldal: SÓFALVI ILLYÉS SÁNDOR MEZŐBÁNDI KIR. JÁRÁSBÍRÓ SZÜL 1837 ÉVBEN, MEGH 1894 JUNIUS 10-ÉN

4. oldal: SÓFALVI ILLYÉS ISTVÁN ŐSI MAROSSZÉK UTOLSÓ DERÉK SZÉKBÍRÁJA SZÜL 1811 ÉVBEN MEGH 1892 FEBRUÁR 26-ÁN

A márvány síremlék közelében egy, a felső harmadában címermintával díszített, terméskőből faragott sírkő található, mely sírverset tartalmaz. A címer leírása: olajágkoszorúban egy ovális alakú pajzsot tartó páncélozott kar. A pajzs tetején ötágú korona.

A sírvers pedig így hangzik:

„Könnyes Felebarát! Eme Gyászdomb alatt fekszik Deme Juliánna.

Te ugyan soká vágysz élni,
De véled sorsot cserélni
Nem kívánna.

A szeretett unokával,
Kisdéd Illyés Jánoskával
Boldog már Ő.

Lelkét nem nyomja gond sullya,
S csak szent Álmának Tanuja
E néma Kő.

Utazván vég Estvét ére,
S Éjszakára Szállást kére
Itt Székesen.

Hagyd el Sírját hogy alhasson,
S egy szép Reggelig nyughasson
Ő csendesen.

1836”

Nem messze az előbb említett síroktól egy fiatal lánynak állított, ugyancsak sírverssel ellátott síremléket láthatunk:

„Szülői emlék:

Balsors eset által szállott
E sírkő alá egy leány.

Itt aluszsza csendes álmát
E mélységben az anya leány.

Nagy Zefika egy könnyel-
mű ifju által ha így jára,
Eszet egy szelíd igaz lelkü
Nem tudja fel poraira.

Sz 1861 be mh 1882 jan 26 án.”

Figyelemre méltó néhány egyházi előjárónak az egyházközség költségén állított sírköve, mint például a nagyernyei Szabó János (megh. 1882-ben) kántortanítóé, aki 48 éven át oktatta a székesi gyermekeket. Az obeliszkszerű alakú, faragott sírkő alatt nyugszik felesége és gimnazista gyermeke is. A követ „...az ev. ref. egyház s a hálás tanítványi” emelték. Ennek közelében van az Aszalós Ferenc (1856–1900) tanító síremléke is.

A falu törzsökös családjainak nyugvóhelyei külön kis csoportokba tömörülnek. A vajai Miriszlai család sírjai között található az I. világháborúban hősi halált halt Miriszlai Józsefnek (1890–1914) az emléket őrző sírjel. Mellette Miriszlai Endre (1896–1920) IV. éves joghallgatónak és 22-es honvéd hadnagynak emelt síremlék helyezkedik el.

Külön csoportot képeznek még a Mária Teréziától nemességet kapott Kali, a vadadi és iklandi Fülep, a szővérdi Gáspár, továbbá a Márkos, Görög, Ősz, Simon és más családok síremlékei.

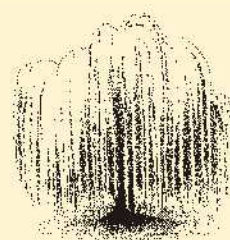
Véleményem szerint a székesi református köztemető egy kőbe vésett, „nyitott történelemlékönyv”, nemcsak a néprajzkutatók, művészettörténészek,

Címermintával díszített sírkő

epigráfiautatók, családfakutatók számára, hanem a helytörténészek, laikus műkedvelők, érdeklődők számára is. Ezért a régi sírjeleket nyilván tartásba venni, restaurálni, megőrizni az utókor számára mindannyiunk becsületbeli kötelessége.

Nemes Gyula

1. Nemes Gyula – Szakács Ferenc: *Székes. Adalékok a falu monográfiájához*. Marosvásárhely, 2009. 9.

2. Lukácsy Szilamér református lelkész szíves közlése szerint. (Lukácsy Szilamér 1978–1988 között teljesített lelkipásztori szolgálatot Székesen.)

3. Péterfy László: *Marosszék régi sírkövei*. Marosvásárhely, 2005. 22.

4. Dr. Nagy Lajos – Nemes Gyula: *Nagyernye*. Sepsiszentgyörgy, 2007. 154.

5. Szám nélküli iratok tanúsága szerint a székesi református parókia levéltárában.

A sófalvi Illyés család síremléke